

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9So/44/2017
Identifikačné číslo spisu: 4014200191
Dátum vydania rozhodnutia: 31.10.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Judita Kokolevská
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:4014200191.2

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Judity Kokolevskej a členov senátu JUDr. Viery Nevedelovej a Mgr. Viliama Pohančeniča, v právnej veci navrhovateľa: I. A. N., bytom C., B. Q. XX, proti odporkyni: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta č. 8, 813 63 Bratislava, o starobný dôchodok, o odvolaní navrhovateľa proti rozsudku Krajského súdu v Nitre zo dňa 23.01.2017, č. k. 23Sd/53/2014-139, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre zo dňa 23.01.2017, č. k. 23Sd/53/2014-139 p o t v r d z u j e .

Účastníkom náhradu trov odvolacieho konania n e p r i z n á v a .

Odôvodnenie

Krajský súd v Nitre napadnutým rozsudkom potvrdil rozhodnutia odporkyne č. XXX XXX XXXX X zo dňa 28.01.2014 v spojení so zmenovým rozhodnutím č. XXX XXX XXXX X zo dňa 22.05.2014, ktorými odporkyňa podľa § 65, § 274, § 82 a § 293ce zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon č. 461/2003 Z. z.“) priznala navrhovateľovi starobný dôchodok od 14.03.2013 v sume 59,80 € mesačne a tento od 01.01.2014 zvýšila na sumu 68,60 mesačne. Náhradu trov konania navrhovateľovi nepriznal.

Krajský súd postupujúc v intenciách uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 9So/151/2014-70 zo dňa 24.02.2016 preskúmal napadnuté rozhodnutia z 28.01.2014 spolu so zmenovým rozhodnutím z 22.05.2014 vydané obe pod č. XXX XXX XXXX X a v zhode s názorom odporkyne dospel k názoru, že nemožno uznať zaradenie doby štúdia (prvého a druhého ročníka Vojenskej strednej odbornej školy absolvovanej navrhovateľom v čase od 28.08.1971 do 30.07.1973, ktoré bolo hodnotené v III. pracovnej kategórii) na účely sociálneho zabezpečenia do I. (II.) kategórie funkcií. Poukázal na rozhodnutie Vojenského úradu sociálneho zabezpečenia z ktorého vyplýva, že navrhovateľovi bol od 13.08.2001 priznaný výsluhový dôchodok podľa § 26 zákona č. 114/1998 Zb. o sociálnom zabezpečení vojakov. Pre nárok na výsluhový dôchodok mu bola zhodnotená okrem iného aj doba výkonu základnej vojenskej služby vo vojenskej škole od 01.08.1973 do 13.03.1974 v I. kategórii

funkcií. Podľa krajského súdu nebolo možné prvé dva ročníky (od 28.08.1971 do 30.07.1973) pred nástupom na základnú vojenskú službu považovať za službu zaradenú do I. kategórie funkcií podľa § 132 ods. 1 písm. a/ zákona č. 100/1988Zb.. Túto otázku považoval za právnu otázku sporu a z toho dôvodu pri skúmaní otázky, či navrhovateľ splnil podmienky na priznanie starobného dôchodku dosiahnutím 55. roku veku, t. j. od 14.03.2011 podľa § 132 ods. 1 písm. a/ zákona č. 100/1988Zb., dospel k záveru, že nespĺnil, keďže nevykonával najmenej 20 rokov službu zaradenú do I. kategórie funkcií (získal len 17 rokov a 96 dní), ale na druhej strane splnil podmienku nároku na starobný dôchodok podľa § 132 ods. 1 písm. b/ zákona č. 100/1988Zb. dovŕšením 57 rokov ku dňu 14.03.2013, ku ktorému dňu získal viac ako 20 rokov služby v ostatných prípadoch.

Proti tomuto rozsudku sa v zákonnej lehote odvolal navrhovateľ. Nesúhlasil s priznaním starobného dôchodku od 14.03.2013 a zotrval na názore, že splnil zákonné podmienky na priznanie starobného dôchodku dosiahnutím 55. roku veku. Namietal, že odporkyňa ani krajský súd nevzali do úvahy § 3 ods. 1 Nariadenia vlády ČSSR č. 117/1988 Zb., podľa ktorého sa doba štúdia žiaka odborného učilišťa, pripravujúceho sa na zamestnanie I. pracovnej kategórie započítava ako doba zamestnania v tejto kategórii ak sa štúdium a praktický výcvik uskutočňuje na pracoviskách a prevádzkach, kde sa vykonávajú zamestnania I. pracovnej kategórie. Odporkyňa takto nepostupovala a nezhodnotila v I. pracovnej kategórii dobu štúdia na vojenskom strednom odbornom učilišti od 28.08.1971 až 31.07.1973, s ktorou by získal potrebnú dobu 20 rokov v I. pracovnej kategórii a nárok na starobný dôchodok pri dovŕšení 55. roku veku, t. j. od 14.03.2011.

V rozsiahlom odôvodnení odvolania navrhovateľ zopakoval svoju argumentáciu prezentovanú už v pôvodnom návrhu a popisne poukázal na niektoré aspekty štúdia žiakov na vojenských stredných a odborných školách a uviedol svoje názory smerujúce k tvrdeniu, že uvádzaná doba štúdia na vojenských stredných školách má byť považovaná za službu v ostatných prípadoch.

K odvolaniu navrhovateľa sa vyjadrila odporkyňa, ktorá dôvody tam uvedené nepovažuje za opodstatnené. Má za to, že súd prvého stupňa správne zistil skutočný stav vecí na základe čoho vec náležite právne posúdil, pričom nezistil nezákonnosť preskúmaného rozhodnutia odporkyne. Odporkyňa preto navrhuje, aby odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa ako vecne správny potvrdil.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací (§ 10 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku, ďalej len „OSP“) preskúmal napadnuté rozhodnutie krajského súdu v súlade s § 214 ods. 2 OSP bez nariadenia odvolacieho pojednávania, a dospel k záveru, že odvolanie nie je dôvodné.

Pri vyhodnotení závažnosti odvolacích dôvodov vo vzťahu k napadnutému rozsudku krajského súdu a vo vzťahu k obsahu súdneho a pripojeného administratívneho spisu, najvyšší súd s prihliadnutím na § 219 ods. 2 OSP konštatuje, že nezistil dôvod na to, aby sa odchýlil od právnych záverov obsiahnutých v odôvodnení napadnutého rozsudku krajského súdu, ktoré vytvárajú dostatočné východiská pre vyslovenie výroku napadnutého rozsudku. Preto sa s ním stotožňuje a iba na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia uvedie argumentáciu k zásadným odvolacím dôvodom.

K zásadnej námietke navrhovateľa, v ktorej namietal nezhodnotenie doby štúdia od 28.08.1971 až 31.07.1973 v I. kategórii funkcií, odvolací súd zhodne s právnym názorom odporkyne či krajského súdu uvádza, že žiaci 1. a 2. ročníka vojenskej strednej odbornej školy (ďalej len „VSOŠ“) sa štúdiom pripravovali na službu vojaka z povolania a neboli vojakmi v činnnej službe. Vojenskú základnú službu vykonávali počas štúdia v 3. a 4. ročníku VSOŠ. Prijatím žiaka na štúdium na VSOŠ po skončení povinnej školskej dochádzky týmto žiakom v roku, v ktorom dovŕšili 17. rok veku, branná povinnosť vznikla podľa Branného zákona. Neboli však povolaní na výkon základnej (náhradnej) vojenskej služby. Výkazovanie doby základnej (náhradnej) služby poslucháčov a žiakov vojenských škôl z radov občianskej mládeže bolo upravované aj smernicami. Pri štúdiu na VSOŠ sa výkon základnej vojenskej služby evidoval 24 mesiacov odo dňa vyradenia žiakov z VSOŠ, t. j. výkon základnej služby trval počas štúdia v 3. a 4. ročníku VSOŠ. Štúdium po skončení povinnej školskej dochádzky sa u žiakov

vojenských škôl (VSOŠ) vykazovalo (vo všetkých prípadoch) ako doba štúdia v I. a II. časti výkazu so zaradením tejto doby do III. pracovnej kategórie. Žiaci VSOŠ vojenskú základnú službu vykonávali počas štúdia v 3. a 4. ročníku. Štúdiom v 1. a 2. ročníku VSOŠ, nie je možné považovať za ostatnú vojenskú službu podľa § 132 ods. 1 písm. b/ zákona č. 100/1988 Zb. v znení neskorších predpisov. Činnosť, ktorú títo žiaci vykonávali pred nástupom na základnú vojenskú službu, nebola výkonom vojenskej služby. Do vojenskej činnnej služby mohol byť zaradený iba ten, kto dosiahol vek 18. rokov. Poslucháči (žiaci) vojenských škôl do dovŕšenia veku 17 rokov boli vo vojenských školách vedení ako chovanci a doba štúdia sa im započítavala do nástupu vojenskej činnnej služby ako doba potrebná k príprave na povolanie po skončení povinnej školskej dochádzky (§ 10 ods. 1 písm. d/ zákona č. 121/1975 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov), t. j. v III. pracovnej kategórii. Odvolací súd potvrdzuje skutočnosť tvrdenú odporkyňou, že ona nie je oprávnená zaraďovať zamestnania do pracovných kategórií, ale toto oprávnenie patrilo do pôsobnosti zamestnávateľov na základe rezortných zoznamov.

Služba vojaka z povolania je kľúčový, resp. zákonom uznaný status, ku ktorému sa viažu nároky vyplývajúce zo zaradenia služby do I. alebo II. kategórie funkcií pre účely dôchodkového zabezpečenia.

V čase nástupu žalobcu do prvého ročníka VSOŠ, resp. počas jeho štúdia v 1. a 2. ročníku na predmetnej VSOŠ, v zmysle účinných všeobecne záväzných právnych predpisov upravujúcich sociálne zabezpečenie - podľa zákona č. 100/1988 Z. z. o sociálnom zabezpečení s účinnosťou od 01.10.1988 do 01.01.2004, sporné obdobie prvých dvoch ročníkov štúdia na VSOŠ nebolo zaradené do I. ani do II. kategórie funkcií, a to ani na základe zákonného splnomocnenia ministrom obrany Slovenskej republiky nebola činnosť žiakov vojenských odborných stredných škôl v spornom období štúdia zaradená do I. kategórie funkcií (§ 130 ods. 2 ZSZ). V kontexte s ustanovením § 274 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ZSP) je potrebné vychádzať z uvedeného právneho stavu, pokiaľ sa posudzuje nárok na zníženie dôchodkového veku žalobcu v nadväznosti na požiadavku zohľadnenia jeho štúdia v prvých dvoch ročníkoch na VSOŠ.

V tejto súvislosti odvolací súd ďalej uvádza, že s prihliadnutím na účel sledovaný zákonmi sociálneho zabezpečenia, ktorým bolo pre účely dôchodkového zabezpečenia zvýhodniť vojakov z povolania, nezaradenie činnosti žiakov VSOŠ v predmetnom období do I. kategórie funkcií nemožno kvalifikovať ako opomenutie alebo nečinnosť kompetentných rezortných orgánov správy ozbrojených síl štátu, s následkom ukrátenia vojakov v službe zaradenej do I. kategórie funkcií o ich oprávnené nároky za výkon prípravy na budúce povolanie.

Zaradenie vojenskej služby do preferovanej I. kategórie funkcií zákon zásadne viazal na status vojaka z povolania, pričom ak vojak nastúpil a vykonával základnú (náhradnú) vojenskú službu a po jej skončení bol prijatý do služobného pomeru vojaka z povolania alebo vojaka v ďalšej službe, táto doba výkonu základnej (náhradnej) vojenskej služby sa mu započítavala do I. kategórie funkcií, ak bol ako vojak z povolania po prvý raz ustanovený do služby zaradenej do I. kategórie funkcií (§ 168 ods. 2 vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 128/1975 Zb., ktorou sa vykonáva zákon č. 121/1975 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, resp. § 168 vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 149/1988 Zb., ktorou sa vykonáva zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov).

Uvedenú zákonnú úpravu stanovenia I. a II. kategórie funkcií pre účely dôchodkového zabezpečenia vojakov z povolania je potrebné vykladať v kontexte s účinným Branným zákonom (zákon č. 92/1949 Zb. v znení neskorších predpisov), ktorý stanovil minimálny vek pre účely vzniku brannej povinnosti, t. j. na 01. januára roku, v ktorom občan dovŕšil 17. rok a dobrovoľne prevzatej brannej povinnosti na 01. januára roku, v ktorom osoby nepodliehajúce brannej povinnosti dovŕšia 17. rok (§ 5 ods. 2 a § 6 ods. 1 Branného zákona v znení účinnom do 31.12.1978, aj v znení do 01.01.1998), okrem dobrovoľne prevzatej brannej povinnosti bez ohľadu na vek, avšak za brannej pohotovosti štátu (§ 6 ods. 1 Branného zákona).

Status vojaka definovalo ustanovenie § 2 ods. 2 veta druhá Branného zákona, podľa ktorého vojakmi sa rozumeli osoby, ktoré boli odvedené (§ 15 ods. 1) a mali služobnú povinnosť (§ 20). V tejto súvislosti odvolací súd podotýka, že ešte nešlo o vojaka z povolania, čo je status potrebný na priznanie služby zaradenej do I. kategórie funkcií.

Samotná skutočnosť, že sa žalobca vo veku 14 - 15 rokov, po ukončení povinnej školskej dochádzky, v súvislosti s nástupom na VSOŠ podrobil odvodovému konaniu, nezakladá ešte jeho status vojaka v činnnej službe, nakoľko uvedeným zápisom bol zavedený do vojenskej evidencie a bol podrobený predbežnému zisťovaniu jeho spôsobilosti na vojenskú činnú službu a zisťovaniu možností na zlepšenie zdravotnej a inej spôsobilosti pre výkon vojenskej činnnej služby (§ 15 ods. 1 Branného zákona).

Zároveň je potrebné konštatovať, že činnosť 14 až 16-ročných žiakov v prvých a druhých ročníkoch vojenských stredných odborných škôl nemožno subsumovať pod žiadnu z vojenských činnných služieb v zmysle ustanovení § 20 ods. 2 písm. a/ až g/ Branného zákona a rovnako nie je možné konštatovať, že boli u týchto žiakov splnené zákonné podmienky vzniku služobného pomeru vojaka z povolania podľa ustanovení § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 76/1959 Zb. o niektorých služobných pomeroch vojakov v znení neskorších predpisov a podľa ustanovení § 24 ods. 1 a 2, § 25 zákona č. 76/1959 Zb. v spojení s § 25 ods. 1 Branného zákona. Vzhľadom na Branným zákonom stanovený minimálny vek brannej povinnej a dobrovoľnej brannej povinnosti, žiaci VSOŠ mohli skladať prísahu až v 3. ročníku VSOŠ, t. j. v roku, v ktorom dovŕšili 17. rok života.

Žiaci VSOŠ až po zložení prísahy vykonávali vojenskú činnú službu, konkrétne základnú vojenskú službu, pričom až po jej absolvovaní boli splnené zákonné podmienky na prijatie vojakov do služobného pomeru vojakov z povolania podľa § 24 ods. 1 a 2, § 25 zákona č. 76/1959 Zb. a na vznik ich povinnosti vojenskou činnou službou podľa ustanovení zákona č. 76/1959 Zb. v spojení s § 25 ods. 1 in fine Branného zákona. V tejto súvislosti odvolací súd uvádza, že žiadne povinnosti, ktoré žiaci v priebehu 1. a 2. ročníka VSOŠ v rámci výchovného procesu vykonávali a nazývali sa službami (napr. dozorná služba a pod.), hoci sa svojím názvom, obsahom alebo náplňou činnosti javili byť totožné s výkonom činnosti vojakov z povolania, nemožno podradiť pod vojenské činné služby vojakov z povolania v zmysle Branného zákona (§ 20 ods. 1 a 2 v spojení s § 25 ods. 1 citovaného zákona). V tomto ohľade možno na základe vyššie uvedeného konštatovať, že žiaci 1. a 2. ročníkov VSOŠ boli vojakmi mimo činnnej služby (§ 20 ods. 4 Branného zákona), a teda ani vo vzťahu k ich činnosti v rámci vzdelávacieho procesu nemohlo byť realizované zaradenie medzi služby vojakov z povolania do I. kategórie funkcií.

Pokiaľ žalobca namieta prísny režim pri ich výchove počas sporných dvoch ročníkov na VSOŠ, ako aj ich prípadné protizákonné ozbrojovanie a porušovanie príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov (napr. o zbraniach a strelive a Zákonníka práce), odvolací súd uvádza, že tieto tvrdené skutočnosti nie sú predmetom súdneho prieskumu zákonnosti žalobou napadnutého administratívneho rozhodnutia a postupu predchádzajúceho jeho vydaniu.

Odvolací súd konštatuje, že ozbrojovanie 14 až 16-ročných žiakov VSOŠ a náplň ich činnosti, hoci podobnej činnosti vojakov v činnnej službe alebo službe vojakov z povolania, nezakladali a ani v zmysle Branného zákona a zákona č. 76/1959 Zb. o niektorých služobných pomeroch vojakov nemohli založiť služobný pomer týchto žiakov ako vojakov z povolania, ktorý je pre účely zaradenia služby do I. kategórie funkcií v zmysle § 120 ods. 1 a 2 zákona č. 121/1975 Z. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, ako aj podľa príslušných ustanovení zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, rozhodujúci.

Z uvedeného dôvodu nie je možné preklenúť ani rozhodovacou činnosťou súdov účel sledovaný zákonmi o sociálnom zabezpečení, výlučne vo vzťahu ku kategorizácii preferovaných služieb vojakov z povolania, a kreovať pre účely dôchodkového zabezpečenia vojakov z povolania namiesto príslušného štátneho orgánu na úseku správy ozbrojených síl zoznam činností zaradených do I. alebo II. kategórie funkcií z činností vojakov mimo činnnej služby a mimo služby vojakov z povolania. V tejto súvislosti správny súd uvádza, že žalobcom uvádzané stanovisko NS ČSSR sp. zn. Cpij 46/77 zo dňa 10.10.1977,

podľa ktorého súdy mohli podľa výsledkov vykonaného dokazovania vysloviť, že pracovník spĺňa podmienky pre zaradenie do I. či II. pracovnej kategórie v prípade, že práca ním vykonávaná zodpovedala celkom niektorému zamestnaniu zaradenému do I. alebo II. kategórie, vo vzťahu k meritu tejto veci nemožno aplikovať.

Podľa čl. 46 ods. 1 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Zo záväznej judikatúry ústavného súdu týkajúcej sa uvedeného princípu legality štátnej moci vyplýva, že ...ustanovenie čl. 2 ods. 2 ústavy nepredstavuje iba viazanosť štátnych orgánov textom, ale aj zmyslom a účelom zákona... Právnej istote ...podľa čl. 1 ústavy nezodpovedá taký stav (situácia), ktorý by orgánu štátu umožňoval konať podľa vlastnej úvahy a z vlastného rozhodnutia aj nad rámec zákona a iným ako zákonným postupom (I. ÚS 3/98, III. ÚS 341/07, II. ÚS 426/2012).

Zákon stanovuje formálne kritériá pre posudzovanie doby štúdia na vojenských stredných školách a neobsahuje zákonné zmocnenie pre odchylné posúdenie tejto doby u jednotlivca na základe jej obsahu či podobnosti so službou vykonávanou po dosiahnutí 18 roku veku v I. alebo II. kategórii funkcií, preto akékoľvek iné rozhodnutie správneho orgánu o započítaní tejto doby by bolo konaním v rozpore so spôsobom, ktorý pre jej posudzovanie ustanovuje zákon.

K rozsudku Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 10Sd/216/2013 zo dňa 06.06.2014 odvolací súd uvádza, že predmetný rozsudok nie je rozhodnutím o tom, že štúdium mladistvých počas 1. a 2. ročníka štúdia na vojenských stredných odborných školách je na účely dôchodkového zabezpečenia potrebné hodnotiť ako zamestnanie zaradené do I. kategórie zamestnaní alebo I. kategórie funkcií. Uvedeným rozsudkom súdu bolo v osobitnom konaní o starobnom dôchodku Sociálnej poisťovni iba uložené, aby preukázala, či štúdium v 1. a 2. ročníku vojenskej strednej odbornej školy možno považovať za ostatnú vojenskú službu podľa § 132 ods. 1 písm. b/ zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov.

Na základe týchto skutočností aj odvolací súd dospel k záveru, že rozhodnutie odporkyne ako aj krajského súdu boli vydané v súlade so zákonmi a z toho dôvodu ich aj potvrdil.

O trovách odvolacieho konania odvolací súd rozhodol tak ako je uvedené vo výroku tohto rozsudku, lebo navrhovateľ v odvolacom konaní nebol úspešný a odporkyňa trovy konania nepatria zo zákona (§ 246c ods. 1 v spojení s § 224 ods. 1, § 250l ods. 2 a § 250k ods. 1 OSP).

Toto rozhodnutie prijal senát pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustné odvolanie.